

The Relationship of Mindfulness, Moral- Cultural Foundations and Critical Thinking with Hopefulness and Perception of God in Married Women

Narjes Beat Sayyah¹, Rezvan Homaei^{2*}

1. M.A Student, Department of Educational Psychology, Faculty of Humanities, Ahvaz Branch, Islamic Azad University, Ahvaz, Iran.

2. Assistant Professor, Department of Psychology, Faculty of Humanities, Ahvaz Branch, Islamic Azad University, Ahvaz, Iran.

Citation: Beat Sayyah, N., & Homaei, R. (2023). The relationship of mindfulness, moral-cultural foundations and critical thinking with hopefulness and perception of God in married women. *Journal of Woman Cultural Psychology*, 14(55), 1-17.

<https://doi.org/10.22034/jwcp.2023.702692>

20.1001.1.20088426.1402.14.55.1.4

ARTICLE INFO

Received: 02.01.2023

Accepted: 13.03.2023

Corresponding Author:

Rezvan Homaei

Email:

rezvanhomaei@gmail.com

Keywords:

Mindfulness

Moral- cultural foundations

Critical thinking

Hopefulness

Perception of God

Abstract

The purpose of this study was to determine the canonical relationship of mindfulness, moral-cultural foundation and critical thinking with hopefulness and perception of God in married women. The research population included all married female students of Ahvaz University of Medical Sciences whom 180 subjects were selected by purposive sampling method as sample. The research method was descriptive and correlational type. To collect data Snyder et al. Hopefulness Questionnaire (1991), Lawrence Gods Perception Questionnaire (1997), Braun & Ryan's Mindfulness Questionnaire (2003), Haidt & Graham (2007) Moral Foundation Questionnaire and Ricketts Critical Thinking Questionnaire (2003) were implemented. For analyzing the data Pearson correlation coefficient and canonical correlation were applied. Results of the study showed that between the predictive variables (mindfulness, moral- cultural foundation and critical thinking) and the criterion variables (hopefulness and perception of God) were two significant canonical functions that equal to 0.644 and 0.293 ($p < 0.05$). The results of the canonical correlation analysis also, revealed that in the set of predictive variables the mindfulness was the strongest predictor. In the set of criterion variables, hopefulness had more predictive power. So, considering the predictive role of mindfulness, moral- cultural foundation and critical thinking in prediction of hopefulness and perception of God, it could be concluded that through focusing on predictive variable s, hopefulness and perception of God would be increased in married woman students.

Extended abstract

Introduction: In family-oriented cultures, married women, regardless of their job and education status outside the home, are considered as the center of communication among family members. They play an important role in strengthening the foundation of the family. This factor increases their responsibility. In general, cultures determine the lifestyle of members of a society and all aspects of life, including the communication dimension, affect a person's mental and perceptual processes. One of the factors that is considered in cultures and has an effect on a person's lifestyle is a person's correct understanding of God's infinite existence. Every society tries to present appropriate values, behavior patterns and analysis to a person in the cultural context and in addition to the positive effects on a person's life, the society can also benefit from her/ his growth to raise its ideals. One of the valuable components that every society tries to provide for its members is a path towards more awareness. In this regard, mindfulness is a psychological concept that positively affects people's thoughts, interpretations and perceptions in life. The spread of such a view and belief among the people of a society through its strong culture can lead to the strengthening of religious belief in difficult life conditions and is considered one of the ways to deal with everyday stress. On the other hand, one of the factors related to improving the level of hopefulness and correct understanding of God in the people of society can be considered the moral-cultural foundations of that culture. In fact, the theory of moral-cultural foundations is essentially prepared for the study of cultures and not individuals. Another factor that is created by the culture of each society in people and predicts desirable behavioral and psychological dimensions in them, is valuing the cultivation of critical thinking. The purpose of this study was to determine the canonical relationship of mindfulness, moral-cultural foundation and critical thinking with hopefulness and perception of God in married women.

Method: The research population included all married female students of Ahvaz University of Medical Sciences whom 180 subjects were selected by purposive sampling method as sample. The research method was descriptive and correlational type. To collect data Snyder et al. Hopefulness Questionnaire (1991), Lawrence Gods Perception Questionnaire (1997), Braun & Ryan's Mindfulness Questionnaire (2003), Haidt & Graham (2007) Moral Foundation Questionnaire and Ricketts Critical Thinking Questionnaire (2003) were implemented. For analyzing the data Pearson correlation coefficient and canonical correlation were applied.

Results: The results indicated that there was a positive and significant relationship between mindfulness, moral foundations and critical thinking with hopefulness and perception of God ($p < 0.001$). The results of the study showed that between the predictive variables (mindfulness, moral- cultural foundation and critical thinking) and the criterion variables (hopefulness and perception of God) were two significant canonical functions that equal to 0.644 and 0.293 ($p < 0.05$). The first function explained 80% of the common variance and the second function explained 54% of the common variance. The results of the canonical correlation analysis also, revealed that in the set of predictive variables the mindfulness was the strongest predictor. In the set of criterion variables, hopefulness had more predictive power.

Conclusion: Based on the obtained results, in the first focal correlation function, the strongest relationship was related to the variable of hopefulness from the variables of the first set (criterion) and mindfulness of the second set of variables (predictor). Therefore, it could be said that married women students who endure worries, such as the commitment and responsibilities of the family, are necessary to increase hopefulness and understand the presence of God alongside problems, hardships and daily pressures. So, considering the predictive role of mindfulness, moral- cultural foundation and critical thinking in prediction of hopefulness and perception of God, it could be concluded that through focusing on predictive variables, hopefulness and perception of God would be increased in married woman students.

Authors Contributions: Narjes Beat Sayyah: elaboration of materials, data collection, data analysis and writing the article. Dr. Rezvan Homaei: design and supervision of the framework of the topic and content, final editing, proofreading of the article and This article is taken from Narjes Beat Sayyah's master's thesis. The supervisor of this thesis was Dr. Rezvan Homaei.

Acknowledgments: The authors thank all the individuals who helped to conduct this research.

Conflict of interest: The authors of this article do not have any conflict of interest.

Funding: This research did not have a financial sponsor.

رابطه ذهن آگاهی، بنیان‌های اخلاقی- فرهنگی و تفکر انتقادی با امیدواری و ادراک خداوند در زنان متأهل

نرجس بیت سیاح^۱، رضوان همائی^{۲*}

۱. کارشناسی ارشد، گروه روان‌شناسی تربیتی، دانشکده علوم انسانی، واحد اهواز، دانشگاه آزاد اسلامی، اهواز، ایران.
۲. استادیار، گروه روان‌شناسی، دانشکده علوم انسانی، واحد اهواز، دانشگاه آزاد اسلامی، اهواز، ایران.

چکیده

هدف پژوهش حاضر، تعیین میزان رابطه کانونی ذهن آگاهی، بنیان‌های اخلاقی- فرهنگی و تفکر انتقادی با امیدواری و ادراک خداوند در زنان متأهل بود. جامعه آماری پژوهش شامل کلیه دانشجویان زن متأهل دانشگاه علوم پزشکی بود که از میان آن‌ها تعداد ۱۸۰ نفر با روش نمونه‌گیری هدفمند انتخاب شدند. روش پژوهش توصیفی و از نوع همبستگی بود. ابزار پژوهش شامل پرسشنامه امیدواری اسنایدر و همکاران (۱۹۹۱)، پرسشنامه ادراک خداوند لارنس (۱۹۹۷)، پرسشنامه ذهن آگاهی براون و ریان (۲۰۰۳)، پرسشنامه بنیان‌های اخلاقی- فرهنگی هایت و گراهام (۲۰۰۷) و پرسشنامه تفکر انتقادی ریکتس (۲۰۰۳) بود. برای تحلیل داده‌ها، از روش آماری ضریب همبستگی پیرسون و همبستگی کانونی استفاده شد. نتایج این پژوهش نشان داد که بین متغیرهای پیش‌بین (ذهن آگاهی، بنیان اخلاقی- فرهنگی و تفکر انتقادی) با متغیرهای ملاک (امیدواری و ادراک خداوند) دو تابع کانونی معنی‌دار برابر با ۰/۶۴۴ و ۰/۲۹۳ وجود دارد ($p < ۰/۰۵$). همچنین نتایج تحلیل کانونی نشان داد که در مجموعه متغیرهای پیش‌بین ذهن آگاهی قوی‌ترین پیش‌بینی‌کننده است. در مجموعه متغیرهای ملاک، امیدواری قدرت پیش‌بینی‌کنندگی بیشتری را دارد. بنابراین با توجه به نقش پیش‌بینی‌کنندگی ذهن آگاهی، بنیان‌های اخلاقی- فرهنگی و تفکر انتقادی در پیش‌بینی امیدواری و ادراک خداوند می‌توان چنین نتیجه گرفت که با تمرکز بر متغیرهای پیش‌بین می‌توان، امیدواری و ادراک خداوند را در دانشجویان زن متأهل افزایش داد.

کلیدواژگان: ذهن آگاهی، بنیان‌های اخلاقی- فرهنگی، تفکر انتقادی، امیدواری، ادراک خداوند.

مقدمه

دانشجویان، بخشی از جمعیت هر کشور را تشکیل می‌دهند، لذا پرداختن به نقش آن‌ها به ویژه در تحول فرهنگی خانواده از اهمیت برخوردار است. در فرهنگ‌های خانواده محور، زنان متأهل، صرف‌نظر از موقعیت شغلی و تحصیلی که در بیرون از منزل دارند، به عنوان محور ارتباطی اعضای خانواده تلقی شده و نقش مهمی در استحکام بنیان خانواده ایفا می‌نماید و این عامل بار مسئولیت ایشان را بیشتر می‌کند (Ogilvie, 2015). براین اساس دانشجویان زن متأهل، علاوه بر استرس محیط آموزشی و خوابگاهی، در معرض استرس‌های تأهل و پرورش فرزندان نیز قرار دارند که آن‌ها را در معرض بروز اختلالات جسمی و روحی قرار می‌دهد (Asadi & et al., 2014). برای مقابله با استرس‌های متنوعی که دانشجویان متأهل با آن روبه‌رو هستند، بررسی ویژگی‌های روان‌شناختی مرتبط با سلامت آنان ضروری است. یکی از ویژگی‌های روان‌شناختی مهم، امیدواری (hopefulness) است. امیدواری از مفاهیم اساسی روان‌شناسی مثبت‌نگر و عاملی برای رشد و بالندگی زندگی افراد است (Griffin & et al., 2012). روان‌شناسی مثبت‌نگر به دنبال شناخت و ارتقای وجوه مثبت و نقاط قوت انسان می‌باشد (Wellenzohn & et al., 2016). امیدواری به عنوان یک عامل شفا دهنده، قدرتمند و پویا برای ارتقای سازگاری افراد در مواجهه با مشکلات و حتی بیماری‌های صعب‌العلاج است (Bodner & Bergman, 2016). افراد اگر احساس کنند که زندگی آن‌ها معنادار است و به ارزش‌هایی که به زندگی خود می‌دهند، اطمینان داشته باشند، امیدوارتر خواهند بود (Bergman & et al., 2018).

یکی از عوامل مؤثر بر معنی‌داری زندگی و ارزش بخشیدن به آن، نحوه برداشت و ادراک خداوند (perception of God) است که افراد می‌توانند با توجه به آن، با موقعیت‌های استرس‌زای زندگی و رویدادهای منفی زندگی سازگاری یابند (Braam & et al., 2008). در کل فرهنگ‌ها تعیین‌کننده سبک زندگی اعضای یک جامعه می‌باشند و تمام ابعاد زندگی از جمله بعد ارتباطی، فرایندهای ذهنی و ادراکی شخص را تحت تأثیر قرار می‌دهند (Adebayo & Ilori, 2013) و یکی از عوامل که در فرهنگ‌ها مد نظر بوده و بر سبک زندگی شخص مؤثر است، درک صحیح فرد از وجود لایتناهی خداوند است. ادراک خدا یک مدل کارکردی درون‌روانی است که فرد خدا را، بدان گونه و در آن قالب تصور می‌کند. ادراک خدا می‌تواند نشان‌دهنده درجه رشد یافتگی استدلال اخلاقی و میزان بلوغ روانی و در نگاهی ژرف‌تر، تمامیت شخصیت فرد باشد. درک فرد از خدا وابسته به ویژگی‌هایی است که وی از خداوند در نظر می‌گیرد و در بستر فرهنگی جامعه به او منتقل شده است. این ویژگی‌ها شامل حضور همیشگی خدا و پذیرش افراد از سوی خدا، مشیت الهی و تأثیرگذاری خدا بر امور و نیز خیرخواهی خدا است (Huebner & et al., 2004). هم‌چنین فرض می‌شود که درک از خدا می‌تواند رضایت فرد از زندگی، یعنی ارزیابی فرد از زندگی کنونی یا گذشته‌اش را، تحت تأثیر قرار دهد؛ این ارزیابی‌ها شامل واکنش‌های هیجانی فرد به رویدادها، وضعیت روانی و قضاوتش درباره‌ی جنبه‌های مختلف زندگی می‌شود (Haddadi Kohhsar & Ghobari Bonab, 2011).

هر جامعه‌ای سعی می‌کند در بستر فرهنگی، ارزش‌ها، الگوهای رفتاری و تحلیلی مناسبی به شخص ارائه داده و علاوه بر تأثیرات مثبت بر زندگی فرد، بتواند از بالندگی او نیز برای اعتلای آرمان‌های خود بهره‌مند شود (Markis, 2004). یکی از مؤلفه‌های ارزشمند که هر جامعه تلاش می‌کند برای اعضای خود فراهم کند مسیری در جهت آگاهی بخشی بیشتر است. در همین راستا ذهن آگاهی (mindfulness) مفهومی روان‌شناختی است که به گونه‌ای مثبت بر نحوه افکار، تفسیر و ادراکات افراد در زندگی تأثیر می‌گذارد (Natalie & et al., 2018). فرد در ذهن آگاهی با هشیاری به بررسی شناخت‌ها و هیجان‌ها می‌پردازد و مضمون‌های نهفته زندگی را در معرض آگاهی قرار می‌دهد؛ به این ترتیب فرد بدون قضاوت یا سرزنش به این نتیجه می‌رسد که اولاً هیجان‌ات، مرکب از افکار، حس‌های بدنی، احساسات خام و تکانه هستند؛ دوماً آن‌ها اغلب نشانه‌های عمیق و وسیعی از ناکارآمدی فرد در مقابل نحوه‌ی برقراری ارتباط با خودش، دیگران و دنیا هستند؛ آن‌ها اطلاعات درونی و بیرونی را اعلام می‌کنند و علائمی هستند که فقط باید در این لحظه، بدون قضاوت و یا سرزنش مشاهده شوند و مورد توجه قرار گیرند. به این ترتیب ذهن آگاهی روشی برای تربیت ذهن است که عمیق‌ترین الگوهای ذهن را نشان می‌دهد؛ وقتی که ذهن در عمل مورد مشاهده قرار می‌گیرد افکار و هیجان‌ات خودبه‌خود ناپدید می‌شوند (Williams & Penman, 2011).

2011). ذهن آگاهی، فنی است که در ترکیب با مراقبه، به حداقل رساندن درگیری در افکار و احساسات را تشویق می‌کند (Potec, 2012). همچنین در پژوهشی (Emilia & et al. (2017 نشان دادند که آموزش ذهن آگاهی باعث افزایش امیدواری در بیماران می‌شود؛ (Alipour Shahir & et al. (2021 در بررسی تأثیر آموزش ذهن آگاهی بر استرس، شادکامی و امیدواری بیماران قلبی-عروقی پرداختند. نتایج نشان دادند که پس از مداخله، بین گروه‌ها تفاوت معناداری وجود دارد؛ و ذهن آگاهی استرس، شادکامی و امیدواری را بهبود بخشیده است. در پژوهشی ذهن آگاهی ارتباط مشخصی با نگرش معنوی نشان نداد به نظر می‌رسد که مکانیسم‌های متفاوتی بین آن‌ها وجود داشته باشد (Sohrabi & et al., 2019)؛ اما در متون فلسفی، خودآگاهی را عین خداآگاهی قلمداد می‌نمایند. هنگامی که انسان به این درجه وجودی رسید که کل هستی و هستی خود را بی‌واسطه از خدا بداند، اینجاست که انسان نماینده تام الهی شده، و خودآگاهی او عین خداآگاهی می‌شود؛ یا به عبارت دیگر شناخت هستی و وجود خود عین شناخت اصل هستی و شناخت اصل هستی همان شناخت خود محسوب می‌شود (Elmi Sola & Lal Sahibi, 2016). راجح چنین دیدگاه و باوری بین افراد یک جامعه به وسیله فرهنگ بالنده آن می‌تواند منجر به تقویت اعتقاد مذهبی در شرایط سخت زندگی شده و یکی از روش‌های مقابله با استرس‌های روزمره شمرده شود (Newton & McIntosh, 2010).

از سوی دیگر یکی از عوامل مرتبط با ارتقای سطح امیدواری و درک صحیح از خداوند در افراد جامعه، را می‌توان بنیان‌های اخلاقی - فرهنگی (moral-cultural foundations) آن فرهنگ و منطقه دانست. بنیان‌های اخلاقی - فرهنگی به این مسئله اشاره دارند که در یک فرهنگ اخلاق مدار چه اندازه به رنج دیگران اهمیت داده می‌شود و فضایی چون انصاف و عدالت را با دیگران، همکاری با دیگران و عدم رفتار متخاصمانه با آن‌ها، احترام و ارزش گذاشتن به چهره‌های با قدرت در یک نظام سلسله مراتبی و احساس بی‌زاری از افراد، اشیا و فعالیت‌های ناپاک اشاره دارد (Fernandes & et al., 2017). در واقع نظریه بنیان‌های اخلاقی-فرهنگی به لحاظ ماهوی برای مطالعه فرهنگ‌ها و نه افراد تهیه شده است. این نظریه به بحث در مورد ویژگی‌های شخصیتی و یا ایدئولوژی‌های افراد نمی‌پردازد. بلکه این نظریه توسط دو روان‌شناس با نام‌های (Haidt & Joseph (2004 که تحت تأثیر انسان‌شناس مشهوری با نام Richard Shweder قرار داشتند ارائه شده است تا به بررسی اخلاقیات در فرهنگ‌ها بپردازد. (Haidt & Joseph (2007 هم‌سو با Shweder استدلال می‌کنند که فرهنگ و روان تحت تأثیر هم‌دیگر ایجاد می‌شوند و از این رو طی دوران تکامل بشر و در مراحل مختلف زندگی، روان و فرهنگ با هم‌دیگر تلاقی مطلوبی یافته‌اند. بر این اساس در این زمینه افرادی هم چون (Haidt & Joseph (2007 تلاش کردند در نظریه بنیان‌های اخلاقی-فرهنگی بهترین بنیان‌های روان‌شناختی را که نظام‌های اخلاقی فرهنگ‌ها را ایجاد می‌کند مشخص سازند. هم‌چنین (Haidt & Graham (2007 استدلال می‌کنند که یکی از اهداف ایشان در طرح موضوع بنیان‌های اخلاقی-فرهنگی، توسعه و تعمیق پژوهش در مورد روان‌شناسی اخلاقی است. بر این اساس پژوهش‌های متعددی را به بررسی ارتباط مضامین اخلاقی-فرهنگی با مؤلفه‌های روان‌شناختی مانند صبر پرداخته‌اند. (Khormai & et al. (2014 در پژوهش خود نشان دادند صبر توانایی پیش‌بینی ناامیدی را در دانشجویان دارد. متعالی شدن، شکیبایی و استقامت نمره کل ناامیدی را به طور منفی پیش‌بینی می‌کنند. در پژوهشی دیگر (Khormai & et al. (2014 دریافتند که با تقویت صبر می‌توان امید در افراد را به‌منظور دستیابی به هدف و در نتیجه موفقیت بیش‌تر در زندگی افزایش داد. بنابراین، لازم است به‌منظور کاهش ناامیدی و تقویت امید از راهبردهای آموزشی صبر استفاده نمود. باور به حضور خداوند در تمام ابعاد زندگی باعث رعایت اصول اخلاقی و پایبندی به بنیان‌های اخلاقی-فرهنگی می‌گردد. (Kahnouji & et al. (2018 در پژوهش خود بر والدین کودکان استثنایی نشان دادند بین ادراک خدا و رعایت بنیان‌های اخلاقی - فرهنگی رابطه معنی‌دار وجود دارد.

یکی دیگر از عواملی که توسط فرهنگ هر جامعه در افراد ایجاد شده و پیش‌بینی‌کننده ابعاد رفتاری و روان‌شناختی مطلوب در آن‌ها می‌باشد، بهادادن به پرورش تفکر انتقادی (critical thinking) است. در واقع تفکر انتقادی به عنوان مهم‌ترین هدف تعلیم و تربیت و اصلی‌ترین استاندارد آموزشی (Chan, 2013) در جوامع دنیا

به شمار می‌رود. (Wangenstein & et al. (2010) اکثریت فارغ التحصیل‌های رشته پرستاری را دارای مهارت تفکر انتقادی می‌داند. مریدان باید دانشجویان را به پرورش تفکر انتقادی تشویق کنند (Wood & Toronto, 2012). تفکر انتقادی توانایی کنترل داشتن بر تفکر شخص است که شامل توانایی استدلال هوشیارانه و ارزشیابی می‌شود و آن ارزشیابی‌ها را بر اساس استانداردهای عقلانی جهان شمول (که وضوح، دقت، صحت، ربط، عمق، گستردگی و منطق را در بر می‌گیرد) انجام دهند (Echhorn, 2013). تفکر انتقادی به منزله یک مهارت اساسی برای مشارکت عاقلانه در یک جامعه دموکراتیک شناخته می‌شود و در دنیای مدرن امروز یک مهارت مورد نیاز است که بیشتر به عنوان توانایی افراد برای به چالش کشیدن تفکرات‌شان درک می‌شود، این توانایی مستلزم آن است که آن‌ها معیارهای خود را برای تجزیه، تحلیل و ارزیابی تفکرات‌شان گسترش دهند و به صورت عادی از آن معیارها و استانداردها برای گسترش کیفیت تفکرات‌شان استفاده کنند (Sheikh Nasri & Kazemi (2016). Chan, (2013) در پژوهشی به بررسی نقش استراتژی‌های حل مسئله و تفکر منطقی در پیش بینی امیدواری دانش آموزان پرداختند. نتایج پژوهش نشان داد که استراتژی حل مسأله و تفکر منطقی قادر به پیش بینی امیدواری دانش آموزان به صورت مثبت می‌باشند. (Safiri & et al. (2016) در پژوهشی رابطه تفکر انتقادی و ابعاد اصلی دین‌داری (بعد باور، مناسک و تجربه) دانشجویان انجام دادند. نتایج نشان داد بین میزان تفکر انتقادی و ابعاد دین‌داری (باور، مناسک و تجربه) رابطه معنادار و مثبت وجود دارد. (Gervais & et al. (2014) در مطالعه خود دریافتند که تفکر تحلیلی، کفر مذهبی را ترویج می‌دهد. در مجموع مشخص شد که سبک شناختی یکی از فاکتورهایی است که می‌تواند بی‌اعتقادی مذهبی را تبیین کند. امروزه تعدد نقش دانشجویان زن متأهل در زمینه فرزندپروری، اشتغال و کسب تحصیلات، ضرورت انجام پژوهش را در این گروه‌ها برای افزایش کارکرد سالم خانواده در فرهنگ جامعه ایرانی که به خانواده اهمیت شایانی داده می‌شود، مبرهن می‌سازد. یکی از ضرورت‌های پژوهش در رشته‌های علوم پزشکی، افزایش هزینه‌های مراقبت بهداشتی است که در این راستا لازم است تدابیری در جهت کاهش هزینه‌های مؤسسات مراقبت بهداشتی صورت گیرد. در حال حاضر دانشجویان متأهل علوم پزشکی علاوه بر مواجهه با استرس‌های زندگی متأهلی باید نشان دهند که اعمالشان در بستر فرهنگی حاضر، برای جامعه، حرفه، مددجویان، مدیران، مؤسسات بیمه و آژانس‌های دولتی سودمند و اثربخش می‌باشد. اثربخشی خدمات درمانی آنان در سایه سازگاری‌های شخصی و شغلی آنان می‌باشد، با توجه به پژوهش‌هایی که ذکر شد، داشتن امیدواری و نوع درک و تفسیر افراد از قدرت مطلق و لایتناهی خداوند می‌تواند در وضعیت روان‌شناختی و سازگاری دانشجویان زن متأهل مؤثر باشد. لذا هدف پژوهش حاضر، تعیین میزان رابطه کانونی ذهن آگاهی، بنیان‌های اخلاقی و تفکر انتقادی با امیدواری و ادراک خداوند در دانشجویان زن متأهل دانشگاه علوم پزشکی شهر اهواز بود.

Figure 1. Conceptual model of research

روش

طرح پژوهش، جامعه آماری و روش نمونه‌گیری

روش پژوهش، توصیفی و از نوع همبستگی بود. جامعه پژوهش شامل کلیه دانشجویان متأهل زن در دانشگاه علوم پزشکی شهر اهواز (۵۰۰ نفر) بودند. نمونه پژوهش ۱۸۰ نفر از جامعه مذکور بود که به روش نمونه‌گیری هدفمند انتخاب شدند. معیارهای ورود تکمیل رضایت‌نامه، نبود بیماری پزشکی و روانپزشکی و حوادثی مانند مرگ

عزیزان، طلاق و... بود. معیارهای خروج مخدوش بودن پرسشنامه‌ها و عدم تکمیل بود.

مقیاس امیدواری (Hopefulness Scale): مقیاس امید بزرگسالان پرسشنامه خودگزارشی شامل ۱۲ سوال است که توسط Snyder & et al. (2012) برای بزرگسالان بیش از ۱۵ سال ساخته شده است. به هریک از سؤالات در مقیاس چهار گزینه‌ای لیکرت (کاملاً غلط = ۱ تا کاملاً درست = ۴) پاسخ داده می‌شود، بنابراین دامنه نمرات بین ۱۲ تا ۴۸ خواهد بود. مجموع نمرات به دست آمده، نمره کلی امیدواری را برای هر فرد نشان می‌دهد. Snyder (1991) & et al. پایایی این پرسشنامه را از طریق آلفای کرونباخ 0.84 و از طریق بازآزمایی آن در دوره‌ای ۱۰ هفته‌ای 0.80 به دست آوردند. Kermani & et al. (2011) به بررسی روایی هم‌زمان با محاسبه همبستگی این مقیاس با مقیاس افکار خودکشی، حمایت اجتماعی ادراک شده و معنا پرداختند. نتایج بیانگر رابطه منفی بین نمرات مقیاس امیدواری با نمرات مقیاس افکار خودکشی و رابطه مثبت با نمرات مقیاس‌های حمایت اجتماعی ادراک شده و معنا در زندگی بود. ضریب اعتبار این مقیاس با استفاده از فرمول آلفای کرونباخ 0.86 و از طریق بازآزمایی 0.81 به دست آمد. در پژوهش حاضر پایایی کل این پرسشنامه براساس آلفای کرونباخ برابر با 0.90 به دست آمد.

پرسشنامه ادراک خداوند (God's Perception Questionnaire): پرسشنامه ادراک خدا توسط Lawrence (1997) تدوین شد. که ۷۲ سوالی است. به هریک از سؤالات در مقیاس پنج گزینه‌ای لیکرت (کاملاً مخالف = ۱ تا کاملاً موافق = ۵) پاسخ داده می‌شود، Lawrence (1997) پایایی کل پرسشنامه را 0.91 به دست آورد. در پژوهش Ghanbari (2012) Hashemabadi & et al. ضریب آلفای کرونباخ این مقیاس برابر با 0.72 می‌باشد و روایی پرسشنامه را از طریق آزمون مجدد را 0.87 به دست آوردند. در پژوهش حاضر پایایی این پرسشنامه براساس آلفای کرونباخ برابر با 0.91 به دست آمده است.

پرسشنامه ذهن آگاهی (The Moral Foundation Questionnaire): پرسشنامه ذهن آگاهی توسط Brown & Ryan (2003) برای اندازه‌گیری ذهن آگاهی یا توجه-آگاهی مبتنی بر زمان حال طراحی شده است. این پرسشنامه ۱۵ ماده است و از ۶ مقیاس لیکرت تشکیل شده است (تقریباً همیشه = ۱، تا تقریباً هیچ وقت = ۶) البته سؤالاتها به صورت معکوس پرسیده شده و بالاترین نمره نشان دهنده بیشترین میزان ذهن آگاهی است. این پرسشنامه در ایران برای اولین بار توسط Nejad Ahmadi & Moradi (2014) مورد استفاده قرار گرفت و پایایی آن با استفاده از آلفای کرونباخ 0.85 به دست آمده است. Sajjadian (2016) ضرایب روایی همگرا و واگرای پرسشنامه ذهن آگاهی با مقیاس‌های افسردگی، رضایت از زندگی و ویژگی‌های فراخلاق به ترتیب $(0.424, 0.257, 0.588)$ به دست آمد که معنادار بود. در پژوهش حاضر پایایی کل این پرسشنامه براساس آلفای کرونباخ برابر با 0.76 به دست آمده است.

پرسشنامه بنیان‌های اخلاقی (The Moral Foundation Questionnaire): پرسشنامه بنیان‌های اخلاقی توسط Haidt & Graham (2007) و بر اساس نظریه بنیان‌های اخلاقی فرهنگی (Haidt (2008) ساخته شده است و مسائل اخلاقی را در بستر فرهنگی بررسی می‌کند. این مقیاس شامل ۳۰ عبارت است و شیوه نمره دهی آن لیکرت 6 گزینه‌ای (اصلاً مهم نیست = ۰، تا بسیار مهم است = ۵) می‌باشد. ویژگی‌های روان‌سنجی برای تعیین پایایی این پرسشنامه به روش بازآزمایی، پرسشنامه بنیان‌های اخلاقی به 123 دانشجو در دانشگاه کالیفرنیا جنوبی با میانگین سنی ۲۰ که ۶۹ درصد آنها زن بودند داده شد. بعد از ۳۸ روز شرکت کنندگان برای دومین بار پرسشنامه را پر کردند. پایایی کلی این پرسشنامه 0.89 به دست آمد (Graham & et al., 2011). در پژوهش Seifi Ghozlu & et al. (2015) که ۱۲۵ زوج (۲۵۰ نفر) با میانگین سنی در زنان حدود ۳۴ سال و در مردان نیز حدود ۳۷ سال حضور داشتند با استفاده از آلفای کرونباخ پایایی کلی این پرسشنامه حدود 0.79 به دست آمد. در پژوهش حاضر پایایی کل این پرسشنامه براساس آلفای کرونباخ برابر با 0.62 به دست آمده است.

پرسشنامه تفکر انتقادی (California Critical Thinking Disposition Inventory): پرسشنامه تفکر انتقادی توسط Ricketts (2003) با هدف شناسایی و پیش‌بینی مهارت‌های تفکر انتقادی رهبران سازمان ملی جوانان تهیه شده است و یک ابزار خودگزارشی است که میزان تمایل به تفکر انتقادی را می‌سنجد. این سیاهه دارای ۳۳ ماده است که بر اساس مقیاس لیکرت از کاملاً مخالف = ۱ تا کاملاً موافق = ۵ تعیین شده است آلفای کرونباخ محاسبه

شده برای کل پرسشنامه ۰/۸۶ به دست آمد. برای سنجش اعتبار از روش تحلیل عوامل استفاده شد و نتایج تحلیل عاملی تأییدی، شاخص نیکویی برازش (goodness of fit index) و شاخص نیکویی برازش تعدیل شده (adjusted goodness of fit index) را بین ۰/۸۵ تا ۰/۹۰ نشان داد که بیانگر برازش مدل است. (Ghanbari Hashem Abadi & et al. (2013) پایایی این پرسشنامه را از طریق الفای کرونباخ ۰/۷۹ گزارش نمودند. در این پژوهش پایایی این پرسشنامه براساس آلفای کرونباخ برابر با ۰/۸۰ به دست آمده است.

روش اجرا

در پژوهش حاضر، پژوهشگر بعد از هماهنگی و گرفتن مجوز، در دانشگاه حضور پیدا کرد و پس از بیان اهداف پژوهش و تأکید بر محرمانه ماندن اطلاعات برای دانشجویان و اخذ رضایت‌نامه کتبی، از آن‌ها خواسته شد که پرسشنامه‌ها را به طور کامل تکمیل کنند و هیچ سؤالی را بدون پاسخ نگذارند. برای حفظ اصول اخلاقی و محرمانه ماندن اطلاعات از شرکت کنندگان خواسته شد که از ذکر نام و نام خانوادگی پرهیز کنند و با صداقت به پرسشنامه‌ها پاسخ دهند. در نهایت جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها از آزمون‌های آماری تحلیل کواریانس چند متغیری (مانکوا)، تحلیل کواریانس یک راهه و تحلیل کانونی با استفاده از نرم‌افزار آماری SPSS 23 استفاده شد.

یافته‌ها

در این بخش یافته‌های پژوهش، گزارش و تعداد ۱۸۰ پرسشنامه مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. در ضمن دامنه سنی دانشجویان زن متأهل بین ۱۹ تا ۲۴ سال بود و ۶۸ درصد آنان در مقطع کارشناسی (پرستاری) و ۳۲ درصد در مقطع دکتری (داروسازی و پزشکی) بودند.

Table 1.

Mean, standard deviation, correlation coefficients and significance level of students in predictor variables

Variable	Mean	SD	hopefulness		perception of God	
			correlation coefficient	P value	correlation coefficient	P value
Mindfulness	61.72	10.88	0.716	0.001	0.352	0.001
Moral foundations	69.9	14.2	0.357	0.001	0.644	0.001
Critical Thinking	85.48	20.68	0.480	0.001	0.445	0.001
Hopefulness	34.92	5.01	1	_____	0.67	0.001
Perception of God	173.34	38.05	0.67	0.001	1	_____

مندرجات جدول ۱ نشان می‌دهد که ضریب همبستگی پیرسون بین ذهن آگاهی با امیدواری برابر ۰/۷۱۶، با بنیان اخلاقی- فرهنگی ۰/۳۵۷، با تفکر انتقادی ۰/۴۸ و با ادراک خدا ۰/۶۷ می‌باشد که تمام این ضرایب در سطح

$p < 0/001$ معنی‌دار هستند. هم‌چنین ضریب همبستگی پیرسون بین ذهن‌آگاهی با ادراک خداوند $0/352$ ، با بنیان اخلاقی-فرهنگی $0/664$ و با تفکر انتقادی $0/445$ می‌باشد که همه این ضریب در سطح $p < 0/001$ معنی‌دار هستند.

Table 2.

Results of significant multivariate tests for the complete canonical analytical model

Test	Value	F	df	df Error	Significance level
Pills trace	0.937	51.47	6	352	0.001
Hoteling's trace	2.22	64.55	6	348	0.001
Wilks lambda	0.251	57.99	6	350	0.001
Roye largest root	0.644				

جدول شماره ۲ نشان می‌دهد نتایج آزمون‌های چندمتغیری معنی‌داری برای مدل کامل تحلیلی کانونی به کار رفته با استفاده از چهار شاخص معنی‌داری چندمتغیری نشان می‌دهد، که مدل کلی معنی‌دار است. معنی‌داری مقدار لامبدای ویلکز ($F=57/99$ ، $\lambda=0/251$) نشان می‌دهد که بین دو دسته متغیر (متغیرهای پیش‌بین و ملاک) رابطه معنی‌داری وجود دارد. لامبدا نشان‌دهنده واریانس است که توسط مدل تبیین نمی‌شود. بدین لحاظ به شاخص لامبدای ویلکز ضریب عدم‌تعیین نیز می‌توان گفت. اگر ضریب عدم‌تعیین از ۱ کم شود ضریب تعیین و یا همان مقدار واریانس تعیین شده توسط مدل کامل به دست می‌آید که مقدار این آماره در پژوهش حاضر برابر با $0/749$ می‌باشد. بنابراین مدل به دست آمده در این پژوهش، $74/9$ درصد از واریانس بین متغیرهای پیش‌بین و متغیرهای ملاک را تبیین می‌نماید.

Table 3.

Eigenvalue and canonical correlation

Number of functions or roots	Correlation squared	canonical correlation	Density percentage	Percentage	Eigen value
1	0.802	0.644	81.37	81.37	1.81
2	00.541	0.293	100	18.62	0.414

به طور کلی تعداد ابعاد کانونی برابر با تعداد متغیرهای مجموعه کوچک‌تر (۲ متغیر) مورد بررسی می‌باشد که بر اساس جدول ۳ مجذور همبستگی کانونی توابع به ترتیب برابر با $0/802$ و $0/541$ می‌باشند. توابعی که کمتر از ۱۰ درصد از واریانس مشترک را تبیین نمایند، باید کنار گذاشته شوند و تفسیر نمی‌شوند (Sherry & Henson, 2005). بنابراین هر دو تابع معنی‌دارند و تابع اول $80/2$ درصد از واریانس مشترک را تبیین می‌کند و تابع دوم $54/1$

درصد از واریانس مشترک را تبیین می‌کند. هم‌چنین یافته‌های جدول ۳ نشان داد که همبستگی کانونی در اولین تابع، میان ترکیب متغیرهای پیش‌بین و متغیرهای ملاک برابر با ۰/۶۴۴ و در تابع دوم، ۰/۲۹۳ می‌باشد.

Table 4.

Dimension reduction analysis results

Roots	Wilks lambda	F	df	df Error	P value
1 of 2	0.251	57.99	6	350	0.001
2 of 22	0.706	36.47	2	176	0.001

در جدول ۴ نتایج آزمون F نشان می‌دهد که دو همبستگی کانونی از نظر آماری معنی دار می‌باشد. برای اولین همبستگی کانونی نسبت F برابر ۵۷/۹۹ و برای دومین همبستگی کانونی برابر ۳۶/۴۷ می‌باشد.

Table 5.

Structural canonical coefficients and standard canonical coefficients for predictor variables

predictor variables	Structural canonical coefficients	standard canonical coefficients
	Dimension 1	Dimension 1
Mindfulness	0.052	0.565
Moral foundations	0.028	0.408
Critical Thinking	0.017	0.353

در جدول ۵ ضریب‌های کانونی استاندارد برای تمام متغیرهای پیش‌بین در بعد اول نشان داده شده است. ضریب‌های کانونی استاندارد برای ارزیابی اهمیت نسبی نقش هر متغیر واحد در هر کدام از ابعاد مورد استفاده قرار می‌گیرند و تفسیر آن‌ها مانند تفسیر ضریب b در تحلیل رگرسیون می‌باشد. بنابراین، همان‌طور که در جدول ۵ مشاهده می‌شود، متغیرهایی که در بعد اول اهمیت بیشتری دارند به صورت برجسته نشان داده شده است. برای انتخاب متغیرهای تأثیرگذار در هر بعد، قاعده مهم این است که ضریب‌های کانونی استاندارد شده نباید کمتر از ۰/۳۰ باشند (Sherry & Henson, 2005). در بعد اول، در ترکیب متغیرهای پیش‌بین، ذهن آگاهی (با ضریب کانونی استاندارد ۰/۵۶۵) غالب بود. بعد دوم، از ضریب همبستگی پایین تری برخوردار بود، بنابراین گزارش نشده است.

Table 6.

Structural canonical coefficients and standard canonical coefficients for Criterion variable

Variable	Structural canonical coefficients	standard canonical coefficients
	Dimension 1	Dimension 1
Hopefulness	0.137	0.689

perception of God

0.012

0.488

همان‌طور که در جدول ۶ مشاهده می‌شود متغیری که در بعد اول اهمیت بیشتری دارد به صورت برجسته نشان داده شده است. در بعد اول، در ترکیب خطی متغیرهای ملاک، امیدواری (با ضریب کانونی استاندارد ۰/۶۸۹) تأثیر بیشتری در تبیین بعد اول داشت.

بحث و نتیجه‌گیری

با توجه به هدف پژوهش حاضر، نتایج نشان داد بین ترکیب خطی متغیرهای پیش‌بین (ذهن‌آگاهی، بنیان‌های اخلاقی-فرهنگی و تفکر انتقادی) با متغیرهای ملاک (امیدواری و ادراک خدا) رابطه کانونی وجود دارد. در پژوهش حاضر بین ذهن‌آگاهی و امیدواری رابطه مثبت و معنی‌دار وجود دارد که با پژوهش Alipour Shahir & et al. (2021) و Emilia & et al. (2017) هم‌سو است. بر این اساس می‌توان گفت که ذهن‌آگاهی به فرد کمک می‌نماید تا درک نماید چگونه آرامش و رضایت را دوباره از عمق وجودش کشف کرده و آن را با زندگی روزمره‌اش آمیخته نماید؛ مخصوصاً در دوران پر استرس دانشجویی همراه با انجام وظایف خانواده و گذران واحدهای عملی در بیمارستان، دانشجویان زن متأهل لازم است با یادگیری تمرینات ذهن‌آگاهی، به تدریج خود را از نگرانی و خستگی ناشی از نقش‌های متعدد نجات دهند، با این رویکرد آن‌ها می‌توانند استرس ناشی از تعارض‌ها و تعدد وظایف خود را بپذیرند. استفاده از تکنیک ذهن‌آگاهی در آن‌ها، باعث رشد امیدواری، کاهش استرس و نشانه‌های روان‌شناختی می‌شود. در حقیقت وقتی ذهن‌آگاهی افزایش می‌یابد توانایی آن‌ها برای عقب‌ایستادن و مشاهده کردن حالت‌هایی مثل اضطراب افزایش می‌یابد، در نتیجه می‌توانند خود را از طریق درک دقیق هیجان‌ها و پردازش مجدد آن‌ها، دیگر توسط هیجان‌هایی مثل اضطراب و ترس کنترل نشوند (Dennis & et al., 2020)، و با هیجان‌ها همراه شوند و در نتیجه امیدواری خود را افزایش دهند.

هم‌چنین نتایج نشان داد، بین ذهن‌آگاهی و ادراک خدا رابطه مثبت و معنی‌دار وجود دارد. در برخی پژوهش‌ها ارتباط مشخصی بین ذهن‌آگاهی و نگرش‌های معنوی نشان داده نشد (Sohrabi & et al., 2019)؛ اما در متون فلسفی و اسلامی، منشا خدا آگاهی را خود آگاهی عنوان می‌نمایند (Elmi Sola & Lal Sahibi, 2016). ذهن‌آگاهی شیوه‌ای است برای پردازش توجه که از مراقبه شرقی نشأت گرفته و به‌عنوان توجه کامل به تجربیات زمان حال به شکل لحظه به لحظه، توصیف شده است. هم‌چنین به‌عنوان پرداختن توجه به یک شیوه خاص در زمان حال و بدون قضاوت تعریف شده است. آگاهی و شناخت از خود می‌تواند سبب‌ساز خدا آگاهی شود. دانشجویان با فاصله گذاشتن بین مشکلات و اعتقادات و ادراکات بهتر می‌توانند ادراک خود را نسبت به خدا ارزیابی کنند. کنترل هیجان‌ها و ادراکات آسیب‌زا، احساس توانمندی را در دانشجویان زن متأهل افزایش داده و زمینه را برای افزایش میزان تقید به خدا فراهم آورد.

از نتایج دیگر پژوهش وجود رابطه مثبت و معنی‌دار بین بنیان‌های اخلاقی-فرهنگی و امیدواری بود. که با نتایج (Khormai & et al. 2014) در مورد مؤلفه‌های فضایل اخلاقی-فرهنگی با امیدواری هم‌سو است. از آنجایی که اخلاقیات و بنیان‌های اخلاقی-فرهنگی، افراد می‌تواند شامل مؤلفه‌های اخلاقی هم‌چون صبر، بخشش و توکل باشد، لذا در تبیین این نتیجه می‌توان گفت دانشجویان متأهل زن که پایبند به اخلاقیات هستند، در برابر مشکلات و استرس‌های زندگی دانشجویی و متأهلی، نوع تفسیر و مقابله سازگاران دارند که به آن‌ها کمک می‌کند که کیفیت زندگی بهتر و امیدواری بیشتری داشته باشند (Samanlou & Afshin, 2016).

هم‌چنین در این پژوهش، نتایج نشان داد که بنیان‌های اخلاقی-فرهنگی با ادراک خدا رابطه معنی‌دار و مثبت وجود دارد. که با نتایج (Kahnouji & et al. 2018) هم‌خوان است. در تبیین این یافته‌ها می‌توان گزارش نمود، در تمامی برنامه‌ها و قوانین اسلام، یاد خدا از جایگاه والایی برخوردار است و در آیات مختلف، به طور مستقیم به نقش آن در آرام‌سازی درون، شفا بخشی قلب و شادابی روح و روان اشاره شده است. دانشجویان زن متأهل که در مقابل مشکلات، بنیان‌های اخلاقی-فرهنگی را در نظر دارند از راهبردهایی چون صبر، توکل، دعا و نماز استفاده می‌کنند

و معتقدند ایمان محکم، بسیاری از مشکلات را حل می‌کند. چنین زنانی دارای شخصیتی هستند که می‌توانند ارزش‌های اخلاقی را حفظ کنند. اعتقاد به بنیان‌های اخلاقی- فرهنگی، آن‌ها را در وضعیت مطلوب و در شرایط خودکنترلی قرار می‌دهد و در نتیجه فرد را به خدا نزدیک‌تر می‌گرداند.

نتایج پژوهش حاضر نشان داد که بین تفکر انتقادی با امیدواری رابطه مثبت و معنی‌دار وجود دارد که با نتایج (2016) Sheikh Nasri & Kazemi هم‌خوان است. در تبیین این یافته‌ها می‌توان گفت که دانشجویان زن متاهل با کسب تفکر نقادانه می‌توانند بهترین تصمیم‌گیری را داشته باشند تا کمترین ضرر و بیشترین نفع را برایشان داشته باشد. آنان برای رسیدن به هدف‌هایشان به تصمیم‌گیری و طراحی ذهنی می‌پردازند، مهارت‌های تفکر نقادانه این شرایط را برای فرد مهیا می‌کند.

از دیگر یافته‌های پژوهش حاضر این بود که بین تفکر نقادانه و ادراک خدا رابطه مثبت و معنی‌دار وجود دارد. این یافته با نتایج (2015) Safiri & et al. و (2011) Gervais & et al. که به رابطه نگرش‌های مذهبی و تفکر انتقادی پرداخته‌اند، هم‌خوان است. در تبیین این یافته می‌توان گفت که دانشجویان زن متاهل با داشتن تفکر انتقادی می‌توانند با توجه به مدارک و شواهد موجود، بالاترین درک را از جهان داشته باشند و این درک فرد را قادر می‌سازد تا نظرات و معانی را که در ورای هر چیز مهم وجود دارد، آشکار سازد. تلاش‌های شناختی سازمان یافته، هدفمند و جدی سبب روشن‌سازی و بهبودی فهم دنیای پیرامون‌شان می‌گردد. این تفکر موجب می‌شود که، فرد از شواهد موجود بالاترین درک را داشته باشد. این نوع تفکر بیشتر می‌تواند افراد را به سوی ادراک خداوند رهنمون سازد.

از دیگر یافته‌های پژوهش حاضر این بود که در ترکیب خطی متغیرهای پیش‌بین، ذهن آگاهی و در ترکیب متغیرهای ملاک، امیدواری بیشترین قدرت پیش‌بینی‌کنندگی را داشتند. در تبیین این که از بین متغیرهای پیش‌بین (ذهن آگاهی، بنیان‌های اخلاقی- فرهنگی و تفکر انتقادی)، ذهن آگاهی پیش‌بینی‌کننده بهتری بود. می‌توان گزارش کرد، در دوران پرسترس دانشجویی و زندگی متأهلی، یک راهبرد برای مدیریت لحظه‌ای مشکلات، ذهن آگاهی باشد و متغیرهای بنیان‌های اخلاقی- فرهنگی و تفکر انتقادی شاید در درک و مقابله با مشکلات طولانی‌مدت مؤثر باشند. زنان متاهل نیاز دارند از شیوه‌هایی استفاده نمایند تا به حل هیجانات مخرب بر سلامتی بپردازند. توانایی ذهن آگاهی از طریق تمرکز بر لحظه و گسلس شناختی از هیجان می‌تواند به آنان کمک نماید، رفتارهای خود را بر مبنای هیجانات قرار ندهند و در نتیجه موفق‌تر عمل نمایند. دیگر یافته پژوهش حاضر این بود که از بین متغیرهای ملاک (امیدواری و ادراک خداوند)، امیدواری قدرت پیش‌بینی‌کنندگی بیشتری دارد، می‌توان گزارش نمود، افراد امیدوار، حضور خداوند را در لحظات زندگی بیشتر درک می‌کنند.

سهم نویسندگان: نرجس بیت سیاح: جمع‌آوری مطالب، جمع‌آوری داده‌ها و تجزیه و تحلیل داده‌ها و نوشتن مقاله و دکتر رضوان همائی: طراحی و نظارت بر چارچوب موضوع و محتوا و ویرایش و پرداخت نهایی مقاله و نویسنده مسئول. این مقاله برگرفته از پایان‌نامه کارشناسی ارشد نرجس بیت سیاح است. استاد راهنما این پایان‌نامه دکتر رضوان همائی بود.

سپاسگزاری: نویسندگان از همه افرادی که برای انجام این پژوهش یاریگر بودند، تشکر می‌کنند.

تعارض منافع: نویسندگان مقاله حاضر در هیچ موردی تعارض منافع ندارند.

منابع مالی: این پژوهش، حامی مالی نداشته است.

References

- Adebayo, S.O. Ilori, O.S. (2013). Influence of paranormal beliefs on psychopathology in a Cross-Society. *Journal of Humanities and Social Science*, 2, 63-70. DOI: [10.9790/0837-1126370](https://doi.org/10.9790/0837-1126370)
- Alipour Shahir, M., Esfahani Khaleghi, A., Arabzadeh, M., & Alipour Shahir, B. (2021). Effectiveness of mindfulness on stress, happiness and hope in patients with cardiovascular disease. *Razi Journal of Medical Sciences*, 28(3), 19-30. [Persian] URL: <http://rjms.iums.ac.ir/article-1-6032-fa.html>
- Asadi, M., Adarvishi, S., Mahmoodi, M., Fayazi, S., & Ghasemi Deh Cheshmeh, M. (2014). Relationship between mental health and demographic factors in nursing students. *Journal of Health and Care*, 16(3), 79-88. [Persian] URL: <http://hcjournal.arums.ac.ir/article-1-274-en.html>
- Bergman, Y. S., Bodner, E., & Haber, Y. (2018). The connection between subjective nearness-to-death and depressive symptoms: The mediating role of meaning in life. *Psychiatry Research*, 261, 269-273. DOI: [10.1016/j.psychres.2017.12.078](https://doi.org/10.1016/j.psychres.2017.12.078)
- Bodner, E., & Bergman, Y. S. (2016). Loneliness and depressive symptoms among older adults: the moderating role of subjective life expectancy. *Psychiatry research*, 237, 78-82. DOI: [10.1016/j.psychres.2016.01.074](https://doi.org/10.1016/j.psychres.2016.01.074)
- Braam, A. W., Mooi, B., Jonker, J. S., Tilburg, W. V., & Deeg, D. J. H. (2008). God image and Five-Factor Model personality characteristics in later life: A study among inhabitants of Sassenheim in The Netherlands. *Mental Health, Religion and Culture*, 11(6), 547-559. DOI: [10.1080/13674670701641886](https://doi.org/10.1080/13674670701641886)
- Brown, K. W., & Ryan, R. M. (2003). The benefits of being present: Mindfulness and its role in psychological well-being. *Journal of Personality and Social Psychology*, 84(4), 822-848. URL: <https://doi.org/10.1037/0022-3514.84.4.822>
- Chan, Z.C. (2013). Critical thinking and creativity in nursing: Learners' perspectives. *Nurse Education Today*, 33(5), 558-63. DOI: [10.1016/j.nedt.2012.09.007](https://doi.org/10.1016/j.nedt.2012.09.007)
- Dennis, C-L., Grigoriadis, S., Zupancic, J., Kiss, A., & Ravitz, P. (2020). Telephone-based nurse-delivered interpersonal psychotherapy for postpartum depression: nationwide randomised controlled trial. *British Journal of Psychiatry*, 216(4), 189-96. DOI: [10.1192/bjp.2019.275](https://doi.org/10.1192/bjp.2019.275)
- Eichorn R. (2013). *Developing thinking skills: critical thinking at the army management staff College*. Strategic Systems Department Army Management Staff College. URI: <http://www.au.af.mil/au/awc/awcgate/army/critical/roy.htm>
- Elmi Sola, M. K., & La'1 Sahebi, T. (2016). Self-awareness as God-awareness in Mulla Sadra's Philosophy. *Philosophical Meditations*, 6(17), 61-76. [Persian] URL: [20.1001.1.22285253.1395.6.17.3.3](https://doi.org/10.1001.1.22285253.1395.6.17.3.3)
- Emilia, W., Maria, F., Matti, G., Paul, C., & Thorsten, B. (2017). Brief training in mindfulness meditation reduces symptoms in patients with a chronic or recurrent lifetime history of depression: A randomized controlled study. *Behaviour Research and Therapy*, 99(1), 124-130. DOI: [10.1016/j.brat.2017.10.005](https://doi.org/10.1016/j.brat.2017.10.005)
- Fernandes, S., Kapoor, H., & Karandikar, S. (2017). Do we gossip for moral reasons? The

- intersection of moral foundations and gossip. *Basic and Applied Social Psychology*, 39(4), 218–230. URL: <https://doi.org/10.1080/01973533.2017.1336713>
- Gervais, W. M., Willard, A., Norenzayan, A., & Henrich, J. (2011). The cultural transmission of faith: Why natural intuitions and memory biases are necessary, but insufficient, to explain religious belief. *Religion*, 41(3), 389-410. DOI: [10.1080/0048721X.2011.604510](https://doi.org/10.1080/0048721X.2011.604510)
- Ghanbari Hashemabadi, B. A., Garavand, H., Mohammadzadeh Ghasr, A., & Hosseini, S. A. A. (2013). A survey on relation between tendency to critical thinking and self-direction in nursing and midwifery students and its role on their academic achievement. *Journal of Medical Education and Development*, 7(4), 15-27. [Persian] URL: <https://sid.ir/paper/208195/en>
- Ghanbari Hashemabadi, B., Ashraf, M. H., & Ghanbari Hashemabadi, M. (2012). Image of God and its relationship with demographics variables, self-concept and self-efficacy. *Research in Clinical Psychology and Counseling*, 2(1), 165-180. [Persian] DOI: [10.22067/ijap.v2i1.13923](https://doi.org/10.22067/ijap.v2i1.13923)
- Graham, J., Nosek, B. A., Haidt, J., Iyer, R., Koleva, S., & Ditto, P. H. (2011). Mapping the moral domain. *Journal of Personality and Social Psychology*, 101(2), 366-385. DOI: [10.1037/a0021847](https://doi.org/10.1037/a0021847)
- Griffin, B., Hesketh, B., & Loh, V. (2012). The influence of subjective life expectancy on retirement transition and planning: a longitudinal study. *Journal of Vocational Behavior*, 81(2), 129-137. URL: <https://doi.org/10.1016/j.jvb.2012.05.005>
- Haddadi Kohhsar, A. A., & Ghobari Bonab, B. (2011). Relationship between quality of image of God and mental health in college students. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 29, 247-251. DOI: [10.1016/j.sbspro.2011.11.233](https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2011.11.233)
- Haidt, J., & Graham, J. (2007). When morality opposes justice: Conservatives have moral intuitions that liberals may not recognize. *Social Justice Research*, 20, 98–116. URL: <https://link.springer.com/article/10.1007/s11211-007-0034-z>
- Haidt, J., & Joseph, C. (2004). Intuitive ethics: How innately prepared intuitions generate culturally variable virtues. *Daedalus: Special Issue on Human Nature*, 133(4), 55–66. URL: <https://doi.org/10.1162/0011526042365555>
- Haidt, J., & Joseph, C. (2007). *The moral mind: How five sets of innate intuitions guide the development of many culture-specific virtues, and perhaps even modules*. In P. Carruthers, S. Laurence & S. Stich (Eds.), *The innate mind* (Vol. 3, pp. 367-391). New York, NY: Oxford University Press. DOI: [10.1093/acprof:oso/9780195332834.003.0019](https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780195332834.003.0019)
- Haidt, J., (2008). Morality. *Perspectives on Psychological Science*, 3, 65–72. URL: <https://doi.org/10.1111/j.1745-6916.2008.00063.x>
- Huebner, E. S., Suldo, S. M., Smith, L. C., & McKnight, C. G. (2004). Life satisfaction in children and youth: Empirical foundations and implications for school psychologists. *Psychology in the Schools*, 41(1), 81-93. DOI: <https://doi.org/10.1002/pits.10140>
- Kahnouji, M., Tofighi Mohammadi, M., & Iranmanseh, R. (2018). Studying the relationship between the perception of God and moral foundations in parents of exceptional children. *Journal of Bioethics*, 28(8), 56-49. [Persian] URL: <https://doi.org/10.22037/bioeth.v8i28.22058>

- Karami, M., Rajaei, M., & Namkhah, M. (2014). Investigation of tendency toward critical thinking in secondary school teachers and its role on their teaching style. *Research in Curriculum Planning, 11*(40), 34-47. [Persian] URL: https://jsr-e.isfahan.iau.ir/article_534314.html?lang=fa
- Kermani, Z., Khodapanahi, M. K., & Heydari, M. (2011). Psychometric features of the Snyder Scale. *Journal of Applied Psychology, 5*(3), 7-23. [Persian] URL: <https://sid.ir/paper/151686/en>
- Khormaei, F., Zareie, F., Mahdiyar, M., & Farmani, A. (2014). Role of patience and its components as moral constructs in predicting hope among university students. *Iranian Journal of Medical Ethics and History of Medicine, 7*(3), 58-68. [Persian] URL: <http://ijme.tums.ac.ir/article-1-5386-fa.html>
- Lawrence, R. T. (1997). Measuring the image of God: The God Image Inventory and the God Image Scales. *Journal of Psychology and Theology, 25*(2), 214-226 .DOI: <https://doi.org/10.1177/009164719702500206>
- Markis, H. R. (2004). Culture and personality Brief for an arranged marriage. *Journal of Research in Personality, 38*, 75-83. DOI: [10.1016/j.jrp.2003.09.008](https://doi.org/10.1016/j.jrp.2003.09.008)
- Natalie, K., Jessica, S., Adrian, A., Gavin, A., & Jill M. N. (2018). Online mindfulness-enhanced cognitive behavioral therapy for anxiety and depression: Outcomes of a pilot trial, *Internet Interventions, 13*(22), 41-50. DOI: [10.1016/j.invent.2018.06.003](https://doi.org/10.1016/j.invent.2018.06.003)
- Nejad Ahmadi, N., & Moradi, A. (2014). Relationship between Mindfulness, Coping and Perceived Stress with Quality of Life in Cancer Patient. *Journal of Modern Psychological Researches, 9*(35), 171-188. [Persian] URL: <https://www.magiran.com/paper/citation?ids=1387973>
- Newton, A. T., & McIntosh, D. N. (2010). Specific religious beliefs in a cognitive appraisal model of stress and coping. *International Journal for the Psychology of Religion, 20*(1), 39-58. URL: <https://doi.org/10.1080/10508610903418129>
- Ogilvie RA. (2015). Good life satisfaction has beneficial effects on bone health. *Journal Psychosomatic Medicine, 77*(1), 709. URL: <https://www.sciencedaily.com/releases/2015/01/150113090314.htm>
- Potek, R. (2012). *Mindfulness as a school-based prevention program and its effect on adolescent stress, anxiety and emotion regulation*. Ph. D. Thesis, New York university. URL: <https://www.proquest.com/openview/>
- Ricketts, J. C. (2003). *The efficacy of leadership development, critical thinking dispositions, and student academic performance on the critical thinking skills of selected youth leaders*. Doctoral dissertation, University of Florida. URL: <https://ufdc.ufl.edu/UFE0000777/00001>
- Safiri, Kh., Mirsandsi, S.M., & Amouabdolahi, F. (2016). Investigating the relationship between critical thinking and the main dimensions of religiosity among master's students. *Quarterly Journal of Social Studies and Research in Iran, 5*(3), 484-457. [Persian] DOI: [10.22059/JISR.2016.60088](https://doi.org/10.22059/JISR.2016.60088)
- Sajjadian, I. (2016). Psychometric Properties of the Five Facet Mindfulness Questionnaire in People. *Research in Cognitive and Behavioral Sciences, 5*(2), 23-40. [Persian] URL: https://cbs.ui.ac.ir/article_20741_en.html
- Samanlou, H., & Afshin T. (2016). *The relationship between moral foundations and public*

- welfare. *National Conference of New Researches in Management, Economy and Human Sciences*, Kazroun, Islamic Azad University, Kazroun branch. [Persian] URL: <https://civilica.com/doc/658866>
- Seifi Ghozlu, S. J., Hamidi, O., Sharifi, G., & Khalili, S. (2015). Investigating of Effectiveness of Life Skills Training on Marital Satisfaction. *Family Counseling and Psychotherapy*, 5(1), 116-130. [Persian] URL: [20.1001.1.22516654.1394.5.1.6.2](https://doi.org/10.22516654.1394.5.1.6.2)
- Sheikh Nasri, F., & Kazemi, S. A. (2016). *The role of problem solving strategies and logical thinking in predicting students' life expectancy*. The second national conference and the first international conference on modern researches in humanities, Institute of Idea Managers, capital of Vira, Tehran. [Persian] URL: <https://civilica.com/doc/390667/>
- Sherry, A., & Henson, R. K. (2005). Conducting and interpreting canonical correlation analysis in personality research: a user-friendly primer. *Journal of Personality Assessment*, 84(1), 37-48. DOI: https://doi.org/10.1207/s15327752jpa8401_09
- Snyder, C. R., Harris, C., & Irving, L. M. (1991). The Will and the ways: development and validation of an individual differences measure of hope. *Journal of Personality and Social Psychology*, 60(4), 570-585. DOI: <https://doi.org/10.1037/0022-3514.60.4.570>
- Sohrabi, F., Yousefi, F., & Abdollahi, N. (2019). Evaluating relationship of mindfulness with religious score, general health and its aspects in Kurdistan university students in 2016. *Journal of Psychology and Psychiatry*, 5(6), 24-33. [persian] URL: <http://shenakht.muk.ac.ir/article-1-580-fa.html>
- Wangenstein, S., Johansson, I. S., Bjorkstrom, M. E., & Nordstrom, G. (2010). Critical thinking dispositions among newly graduated nurses. *Journal Advance Nurse*, 66(10), 2170-81. DOI: [10.1111/j.1365-2648.2010.05282.x](https://doi.org/10.1111/j.1365-2648.2010.05282.x)
- Wellenzohn, S., Proyer, R. T., & Ruch, W. (2016). How do positive psychology interventions work? A short-term placebo-controlled humor-based study on the role of the time focus. *Personality and Individual Differences*, 96, 1-6. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.paid.2016.02.056>
- Williams, M., & Penman, D. (2011). *Mindfulness a Practical Guide to Finding Peace in a Frantic World*. Piatkus London. URL: https://bookinstitute.ua/files/attach_files/id83013.pdf
- Wood, R. Y., & Toronto, C. E. (2012). Measuring critical thinking dispositions of novice nursing students using human patient simulators. *The Journal of Nursing Education*, 51(6), 349-52. DOI: [10.3928/01484834-20120427-05](https://doi.org/10.3928/01484834-20120427-05)